6.2 Glosář a klíčové pojmy

Pojem	Synonyma	Definice
A		
Adaptivní procvičovací software	(angl. adaptive practice software)	Procvičovací software, který se ve školách již používá a přizpůsobuje cvičení odpovědím žáka. Chatboti s generativní AI vykazovali větší účinky na znalosti a porozumění.
Adaptivní vzdělávací platforma	(angl. adaptive learning platform)	Platforma, která přizpůsobuje obsah, tempo nebo vzdělávací cestu jednotlivým studujícím.
AI	umělá inteligence (angl. AI, Artificial Intelligence)	Počítačové systémy, které vykonávají úlohy spojované s lidským myšlením, jako je rozpoznávání vzorců, zpracování jazyka nebo generování obsahu, a to většinou na základě učení z dat.
AI Pioneers		Rámec, který rozšiřuje DigCompEdu o kompetence pedagogů specifické pro AI.
Akt EU o AI	Akt o umělé inteligenci, Akt o AI, AI Act, nařízení (EU) 2024/1689	Jednotný soubor pravidel EU pro AI založený na riziku. Klasifikuje systémy AI podle rizika, které představují, od zakázaných praktik přes vysoce riziková použití až po běžné nástroje bez zvláštních pravidel, a vztahuje se na veřejné i soukromé organizace včetně škol. V platnosti od 1. srpna 2024, s postupným uplatňováním do roku 2027.
Aktivní role studujících	samostatnost studujících (angl. learner agency)	Schopnost studujících činit vlastní rozhodnutí o svém učení, včetně rozhodnutí o využívání zdrojů vytvořených AI. Učitelé by ji měli v procesech podporovaných AI zachovávat.
Algoritmická transparentnost	(angl. algorithmic transparency)	Míra, do jaké lze pochopit, jak systém AI dospívá ke svým výstupům a kdo rozhodl o tom, jak se chová.

Pojem	Synonyma	Definice
Anonymizace	(angl. anonymisation)	Úprava údajů tak, aby osobu již nebylo možné identifikovat, a to ani z kontextu. Odstranění jmen není anonymizací, zejména u esejí a deníků učení, jejichž autora prozradí už samotný styl.
Asistent AI	(angl. AI assistant)	Nástroj AI, který vykonává práci jménem uživatele. Dokáže zmenšit rozdíly ve výstupech mezi uživateli, nikoli však rozdíly ve schopnostech.
Automatizované hodnocení	automatické bodování, automatizované vyhodnocování (angl. automated grading)	Využití softwaru k bodování nebo známkování prací. V certifikační zkoušce se týká otázek s výběrem odpovědi.
Automatizované rozhodování	(angl. automated decision-making)	Rozhodnutí založené výhradně na automatizovaném zpracování, které má na osobu významný dopad. Známka je takovým rozhodnutím; pouhé formální odsouhlasení návrhu AI se za lidské rozhodnutí nepovažuje.
Autorské právo	(angl. copyright)	Právní ochrana děl. U AI je výstup zpravidla autorskoprávně nechráněný, nahrání chráněných děl do systému AI však výjimka pro výuku nepokrývá.
B		
Běh kurzu	(angl. course run)	Konkrétní realizace kurzu se zapsanými účastníky a vymezeným časovým rámcem.
Biometrická kategorizace	(angl. biometric categorisation)	Využívání biometrických údajů k třídění osob za účelem odvozování chráněných znaků, jako je rasa, politické názory, náboženství nebo sexuální orientace. Podle Aktu o AI zakázáno.
Biometrické údaje	(angl. biometric data)	Údaje o fyzických charakteristikách, jako je obličej nebo hlas. Podle GDPR patří ke zvláštním kategoriím osobních údajů a několik způsobů použití AI, které na nich stojí, je ve školách zakázáno.
C		
Certifikační cesta	(angl. certification pathway)	Cesta, jejímž prostřednictvím jsou kompetence ověřovány a formálně uznávány, zde jako duální cesta (dráha A a dráha B).

Pojem	Synonyma	Definice
Certifikační dráha	dráha A, dráha B (angl. certification track)	Jedna ze dvou vzájemně se doplňujících certifikací: dráha A, Výuka s podporou AI (S AI), a dráha B, Gramotnost v oblasti AI (O AI). Učitelé mohou absolvovat jednu z nich, nebo obě.
Certifikát	(angl. certificate)	Formální dokument, který uznává dosažení kompetencí.
D		
Další profesní vzdělávání	další vzdělávání pedagogických pracovníků, DVPP (angl. continuing professional development, CPD)	Profesní vzdělávání učitelů, kteří již ve školách působí. Etapa 6 plánu postupu z něj činí strukturovanou nabídku se skládatelnými mikrocertifikáty.
Databáze EU	(angl. EU database)	Registr EU, do něhož mohou orgány veřejné moci muset zapisovat vysoce rizikové systémy AI, které používají (čl. 49 Aktu o AI).
Deepfake		Obrazový, zvukový nebo video obsah vytvořený nebo zmanipulovaný pomocí AI, který působí autenticky. Při použití ve výuce musí být označen (čl. 50 odst. 4 Aktu o AI).
Detektor AI	(angl. AI detector)	Software, který tvrdí, že dokáže rozpoznat text napsaný strojem. Ve skutečnosti měří předvídatelnost.
Deterministický	(angl. deterministic)	Ze stejných výchozích hodnot vždy dávající přesně stejný výsledek.
Diagnostická data	telemetrie (angl. diagnostic data)	Technické údaje, které poskytovatel shromažďuje o tom, jak je jeho služba používána. Jak dlouho jsou uchovávány, je otázkou ochrany osobních údajů.
DigCompEdu		Evropský rámec digitálních kompetencí pedagogů. Poskytuje pedagogickou strukturu (horizontální dimenzi) rámce DUAL.AI.TEACHer.
Digitální centrum	(angl. Digital Hub)	Centrální online platforma, která sdružuje zdroje, kurzy a komunitní výměnu projektu.
Digitální odznak	otevřený digitální odznak (angl. digital badge)	Sdílitelná digitální podoba certifikátu nebo mikrocertifikátu.

Pojem	Synonyma	Definice
Digitální suverenita	(angl. digital sovereignty)	Kontrola nad vlastními daty, infrastrukturou a technologickými volbami. Vybudování vlastní platformy samo o sobě větší kontrolu nezajišťuje, proto playbook doporučuje používat tento pojem s rozvahou.
Dimenze	(angl. dimension)	Jedna z širokých oblastí, na něž je rámec rozdělen, přičemž každá sdružuje kompetence, které k sobě v praxi patří.
Dimenze inkluze	(angl. inclusion dimension)	Dimenze zaměřená na přístupnost, rovnost a inkluzi ve výuce a učení podporovaných AI.
E		
Efekt novosti	(angl. novelty effect)	Dočasný pozitivní účinek způsobený pouze tím, že je něco nové. Může nadhodnocovat výsledky krátkodobých studií.
Efekt zesilování	zesilování vs. vyrovnávání (angl. amplification effect)	AI má sklon prohlubovat existující rozdíly. Vyrovnává je pouze tehdy, jsou-li současně splněny tři podmínky: zajištěný přístup, nástroj navržený pro učení, a nikoli pro poskytování odpovědí, a učitel, který jeho používání cíleně podporuje (scaffolding).
EntreComp		Evropský rámec podnikatelských kompetencí. Přispěl do rámce oblastmi kreativity a inovací.
ESCO		Evropská klasifikace dovedností, kompetencí, kvalifikací a povolání. Certifikace je s ní v souladu.
Etická dimenze	(angl. ethical dimension)	Dimenze zabývající se etickými hledisky souvisejícími s používáním AI ve výuce a učení.
Etika AI	(angl. ethics of AI)	Etické principy, předpisy, institucionální pravidla a praktické pokyny upravující používání AI, kterým učitelé potřebují rozumět a které musí umět uplatňovat. Průřezový aspekt vertikální dimenze.
Europass		Platforma EU, jejímž prostřednictvím lze sdílet digitální certifikáty a třetí strany mohou ověřit jejich platnost.

Pojem	Synonyma	Definice
Evropský rámec	(angl. European framework)	Referenční rámec poskytující standardizované definice kompetencí na evropské úrovni.
Evropský rámec kvalifikací	EQF (angl. European Qualifications Framework)	Referenční rámec EU, který umožňuje porovnávat kvalifikace mezi zeměmi. Certifikace je s ním v souladu.
F		
Faktické znalosti	(angl. factual knowledge)	Znalosti faktů a pojmů. Tutoři s AI mohou podporovat jejich osvojování.
Falešně pozitivní výsledek	(angl. false positive)	Správná, poctivá práce, která byla chybně označena. Chyba, jež poškozuje studenty.
Filtr obsahu	(angl. content filter)	Automatický mechanismus, který blokuje nebo upravuje obsah, jejž poskytovatel považuje za nevhodný. Jeho kritéria často nejsou zveřejněna.
G		
Gamifikace	(angl. gamification)	Využívání herních prvků ve výuce. Využití AI pro gamifikaci přineslo zlepšení příliš malé na to, aby se dalo označit za prokázané.
GDPR	obecné nařízení o ochraně osobních údajů, nařízení (EU) 2016/679	Právní předpis EU o ochraně osobních údajů. Zatímco Akt o AI se ptá, zda a jak smí být systém AI použit, GDPR se ptá, zda smějí být konkrétní údaje o konkrétní osobě zpracovávány konkrétním způsobem.
Generativní AI	GenAI (angl. generative AI)	AI, která na základě zadání (promptu) vytváří nový text, obrázky nebo jiný obsah.
Generátor obrázků z textu	generátor obrázků (angl. text-to-image generator)	Generativní AI, která vytváří obrázky na základě písemného promptu. To, co zobrazí, závisí na jejích trénovacích datech a na úpravách provedených poskytovatelem.
Generování kódu	(angl. code generation)	Ponechání psaní programového kódu na AI. Začátečníci by se mu měli vyhnout, protože ještě nedokážou posoudit, zda je kód správný.

Pojem	Synonyma	Definice
Gramotnost v oblasti AI	(angl. AI literacy)	Porozumění konceptům AI, jejím příležitostem, omezením a odpovědnému používání. Podle čl. 4 Aktu o AI musí školy podporovat její rozvoj u zaměstnanců, kteří AI používají (závazné od 2. února 2025); konkrétní úroveň, certifikát ani forma nejsou předepsány. Zároveň název certifikační dráhy B.
H		
Halucinace	(angl. hallucination)	Plynulé, sebejisté, nepravdivé. Nejde o vadu čekající na opravu, ale o důsledek způsobu, jakým systémy generují text.
Hodnoticí aktivita	(angl. assessment activity)	Aktivita, jejímž prostřednictvím se ověřuje, zda bylo dosaženo výsledků učení.
Hodnoticí kritérium	(angl. assessment criterion)	Pravidlo nebo měřítko, podle kterého se posuzuje, zda bylo dosaženo výsledku učení.
Horizontální dimenze	pedagogická dimenze (angl. horizontal dimension)	Šest oblastí výukové praxe v rámci DUAL.AI.TEACHer převzatých z DigCompEdu: Profesní zapojení, Digitální zdroje, Výuka a učení, Hodnocení, Posílení postavení studujících a Podpora rozvoje (AI) digitální kompetence studujících.
Hostování dat	(angl. data hosting)	Místo, kde jsou data uložena a zpracovávána, např. na evropských serverech nebo mimo EU. Data opouštějící EU vyžadují záruku.
Ch		
Chatbot s AI	chatbot (angl. AI chatbot)	Program, který komunikuje v přirozeném jazyce, dnes obvykle na základě velkého jazykového modelu.
Chatovací rozhraní LLM	chatovací asistent s AI (angl. LLM chat interface)	Chatovací okno v prohlížeči, jehož prostřednictvím uživatelé pracují s velkým jazykovým modelem.
I		
ICEP	Institute of European Certification of Personnel	Akreditovaný certifikační orgán (ISO 17024), který provozuje certifikační platformu a zkoušku a vede záznamy o certifikaci.

Pojem	Synonyma	Definice
Informatické myšlení	algoritmické myšlení (angl. computational thinking)	Přístup k problémům takovým způsobem, jaký by mohl provést počítač, například jejich rozložení na kroky a rozpoznávání vzorců.
Inteligentní tutorovací systém	ITS (angl. intelligent tutoring system)	Zavedený výukový software, který vede studující pomocí úloh a zpětné vazby připravených na míru.
Iterativní zadávání promptů	zpřesňování promptu (angl. iterative prompting)	Zlepšování výstupu AI v několika kolech namísto spoléhání na jediný prompt: stanovit cíl, zadat prompt, vyhodnotit výstup, zpřesnit a ověřit.
J		
Jednorázový prompt	jediný prompt (angl. one-shot prompt)	Prompt odeslaný jednou, bez zpřesňování nebo navazujících dotazů. (V technickém úzu může tento pojem označovat také prompt obsahující jeden vzorový příklad.)
K		
Klasifikace obrázků	klasifikátor obrázků (angl. image classification)	Úloha AI, při níž model po natrénování na příkladech třídí obrázky do kategorií (např. papír, plast, ostatní) a poté je testován na nových předmětech.
Klíčová kompetence	(angl. core competency)	Jedna z 18 kompetencí rámce DUAL.AI.TEACHer, z nichž každá leží na průsečíku pedagogické oblasti a aspektu AI.
Kód kompetence	kód vzdělávacího cíle (angl. competence code)	Označení vzdělávacího cíle, např. AF-TL-2b: aspekt AI (HM, EI, AF) – pedagogická oblast (PE, DR, TL, A, EL, FC) – úroveň progrese (1–3) a cíl (a–c).
Kognitivní odlehčení	(angl. cognitive offloading)	Přenesení duševní práce na něco mimo vlastní hlavu. Je užitečné, pokud jsou znalosti již zavedené, a škodlivé, pokud se teprve utvářejí.
Kompetence	způsobilost (angl. competence, competency)	To, co učitel zná, umí a je ochoten dělat, popsané tak, aby to bylo možné vyučovat a ověřovat.
Kompetence učitelů v oblasti AI	(angl. teacher AI competence)	Znalosti, dovednosti a postoje učitelů potřebné pro výuku s AI a o AI, strukturované podle rámce DUAL.AI.TEACHer.
Kompetenční oblast	oblast kompetencí (angl. competence domain)	Skupina souvisejících kompetencí v rámci kompetenčního rámce.

Pojem	Synonyma	Definice
Kurz	(angl. course)	Strukturovaný soubor vzdělávacích modulů, který poskytuje ucelenou vzdělávací zkušenost.
Kyborgské psaní	(angl. cyborg writing)	Psaní, při němž AI myšlení pisatele rozšiřuje, a nenahrazuje, přičemž studující označují, které části jsou jejich vlastní.
L		
Ladění modelu	doladění modelu, bezpečnostní trénink (angl. tuning)	Úpravy, které poskytovatel provádí po počátečním trénování, aby ovlivnil, co systém zobrazuje nebo říká, například aby byl bezpečnější, spravedlivější nebo rozmanitější. Ladění není ve výstupu vidět, může minout cíl a může se bez upozornění změnit.
Licence		
Lidský dohled	(angl. human oversight)	Požadavek, aby na vysoce rizikový systém AI dohlížely kompetentní, proškolené a oprávněné osoby, které rozumějí jeho omezením a mohou jeho výstup nezohlednit nebo přehlasovat. Dohled bez odbornosti není dohledem.
Lokálně nainstalovaný model	lokálně hostovaný model (angl. locally installed model)	Jazykový model, který běží na vlastním zařízení nebo serveru školy. Je alternativou v případech, kdy je přístup k internetu ve škole omezen.
M		
Matoušův efekt	(angl. Matthew effect)	Nejvíce získávají ti, kdo už mají výhody: „kdo má, tomu bude dáno“.
Metaanalýza	přehledová studie (angl. meta-analysis)	Studie, která slučuje výsledky mnoha samostatných studií zabývajících se stejnou otázkou.
Mezera mezi znalostmi a jednáním	(angl. knowledge-action gap)	Naměřený rozdíl mezi tím, co o AI víme, a tím, do jaké míry kvůli tomu měníme způsob výuky.
Mikrocertifikát	(angl. micro-credential)	Menší certifikace pokrývající jeden ucelený soubor kompetencí namísto celé cesty; mikrocertifikáty lze skládat a započítat do rozsáhlejších kvalifikací.
Model AI	(angl. AI model)	Natrénované jádro systému AI, které ze vstupů generuje výstupy.
N		

Pojem	Synonyma	Definice
Nadměrné spoléhání	přílišná důvěra (angl. overreliance)	Důvěřování výstupům AI více, než si zaslouží, například přijímání chybných známek nebo zpětné vazby. Učitelé používající vysoce rizikovou AI na to musí aktivně dávat pozor.
Nákup	rozhodnutí o nákupu, zadávání zakázek (angl. procurement)	Proces, při kterém škola nebo školský orgán vybírá a nakupuje nástroje AI. Právě zde se zajišťují spolehlivá omezení a smluvní záruky, a proto odpovědnost leží na nákupu, nikoli na jednotlivém učiteli.
Nástroj AI	(angl. AI tool)	Jakákoli aplikace, která k podpoře určité úlohy využívá AI.
Necílené shromažďování dat	scraping (angl. untargeted scraping)	Automatizované hromadné shromažďování obrázků z internetu nebo záznamů z kamerových systémů bez konkrétního účelu nebo konkrétní osoby.
O		
Obsahová jednotka	(angl. content unit)	Nejmenší opakovaně použitelná vzdělávací součást využívaná v přípravách na výuku a v modulech.
Odpovědnost (za rozhodnutí)	(angl. accountability)	Povinnost skládat účty z rozhodnutí o používání AI a z jejich důsledků. Odpovědnost zůstává na lidech a institucích, nikdy na systému.
Ochrana osobních údajů	(angl. data protection)	Právní ochrana osobních údajů. Nosný základ práva v oblasti AI, který platí odjakživa; v EU především GDPR.
Ochranné mechanismy	(angl. guardrails)	Omezení zabudovaná do systému tak, aby myšlení podporoval, a nenahrazoval je.
Online zkouška	(angl. online exam)	Formální, strukturované hodnocení probíhající online jako součást hodnoticího procesu.
Operátor	(angl. operator)	Činnostní sloveso, na němž je založena formulace vzdělávacího cíle (např. rozpoznat, uplatnit, kriticky posoudit). Vyjadřuje, co se od pedagoga na dané úrovni kompetencí očekává, a činí cíl pozorovatelným.
Orgán dozoru nad trhem	(angl. market surveillance authority)	Vnitrostátní orgán, který vymáhá dodržování Aktu o AI. Stížnost u něj může podat kdokoli, včetně učitelů, žáků a rodičů (čl. 85 Aktu o AI).

Pojem	Synonyma	Definice
Osobní údaje	(angl. personal data)	Jakékoli informace o identifikovatelné osobě, např. jména, školní e-mailové adresy, práce žáků, hlasové nahrávky, fotografie, známky, docházka a údaje o pokroku v učení. Údaje zůstávají osobními, pokud lze osobu identifikovat z kontextu.
Otevřený model	otevřený model AI (angl. open model)	Model AI, jehož součásti jsou volně dostupné, na rozdíl od proprietárních modelů firem. Doporučuje se jako součást veřejně financovaného, spravedlivého přístupu k AI.
Otevřený vzdělávací zdroj (OER)	OER (angl. Open Educational Resource)	Výukový a studijní materiál zveřejněný pod otevřenou licencí, která umožňuje jeho volné používání, úpravy a sdílení.
P		
Pedagogický rámec	(angl. pedagogical framework)	Strukturovaný soubor pedagogických principů a přístupů, kterými se řídí navrhování výuky a učení.
Pedagogický rámec kompetencí v oblasti AI	rámec kompetencí DUAL.AI.TEACHer (angl. AI Pedagogical Competency Framework)	Struktura, která třídí výukové kompetence související s AI do dimenzí a úrovní, propojuje je s výsledky učení a hodnocením a sjednocuje pedagogické, etické a technické aspekty.
Personalizace	personalizace pomocí AI (angl. personalisation)	Přizpůsobování zdrojů, úloh nebo podpory jednotlivým studujícím pomocí AI. Může podporovat inkluzi, ale nese i rizika nerovnosti, zneužití dat a vyloučení.
Plán postupu integrace	plán integrace (angl. integration roadmap)	Postupná cesta, kterou učitel nebo instituce prochází od prvního kontaktu s AI až po ustálenou praxi; v DUAL.AI.TEACHer devět etap.
Platforma MOOC	(angl. MOOC platform)	Digitální platforma sloužící k poskytování kurzů, správě účastníků a hostování vzdělávacího obsahu.
Playbook	příručka (angl. playbook)	Strukturovaný průvodce, který převádí kompetence v oblasti AI do výukové praxe prostřednictvím případů užití, pedagogických modelů a vzdělávacích zdrojů.

Pojem	Synonyma	Definice
Poskytovatel	poskytovatel AI (angl. provider)	Společnost, která systém AI vyvíjí a nabízí. Obvykle odpovídá za to, že uživatele informuje o interakci s AI; pokud pro školu zpracovává údaje, jedná podle GDPR jako zpracovatel.
Posouzení dopadu na základní práva	FRIA (angl. fundamental rights impact assessment)	Posouzení, které mohou orgány veřejné moci a organizace poskytující veřejné služby muset provést před použitím vysoce rizikové AI (čl. 27 Aktu o AI).
Povinnost transparentnosti	povinnost označování, povinnost informovat (angl. transparency obligation)	Povinnost podle čl. 50 Aktu o AI informovat lidi, že komunikují s AI, a označovat deepfakes a texty vytvořené AI k záležitostem veřejného zájmu. Obsah, který prošel lidskou kontrolou a redakční odpovědností, je vyňat, takže pracovní list zkontrolovaný učitelem žádné označení nepotřebuje.
Predikční nástroj	pravděpodobnostní výstup (angl. prediction engine)	Jazykové modely generují věrohodné pokračování textu, místo aby vyhledávaly fakta v databázi. To vysvětluje, proč halucinují a proč podobné prompty mohou vést k různým odpovědím.
Proctoring	dohled u zkoušek, vzdálený dohled (angl. proctoring)	Dohled nad zkouškami pomocí softwaru, například prostřednictvím webové kamery. AI, která odhaluje zakázané chování při zkouškách, se považuje za vysoce rizikovou; certifikační zkouška využívá vzdálený dohled (proctoring).
Profilování	(angl. profiling)	Automatizované hodnocení jednotlivců za účelem analýzy nebo předvídání jejich vlastností či chování. Systém AI ve vzdělávání, který profiluje jednotlivce, je vždy považován za vysoce rizikový.
Prompt	zadání (angl. prompt)	Pokyn, který uživatel dává systému AI. Jeho formulace, kontext a omezení utvářejí výstup.
Prompt engineering	psaní promptů, prompting	Psaní účinných promptů jako dovednost, kterou se lze naučit, například pro plánování výuky, diferenciaci a hodnocení.

Pojem	Synonyma	Definice
Protokoly	logy, záznamy událostí (angl. logs)	Záznamy automaticky generované systémem AI. Zavádějící subjekty vysoce rizikových systémů je musí uchovávat nejméně šest měsíců, pokud jsou protokoly pod jejich kontrolou.
Předvídatelnost	(angl. predictability)	Míra, do jaké je formulace textu očekávatelná. Detektory AI měří předvídatelnost, nikoli strojové autorství, a proto chybně označují jednoduché texty nebo texty psané v druhém jazyce.
Přepisování promptů	(angl. prompt rewriting)	Poskytovatel automaticky změní prompt uživatele dříve, než jej model obdrží, například aby doplnil podrobnosti nebo rozmanitost. Uživatel změnu nevidí, takže to, co napsal, není to, na co byl stroj dotázán.
Přijetí zpětné vazby	(angl. feedback uptake)	Zda je zpětná vazba přečtena, pochopena, zda na jejím základě studující jedná a zda ji pochopil natolik, aby příště dokázal úlohu bez pomoci zvládnout správně. Úzkým hrdlem je přijetí, nikoli kvalita.
Případ užití	(angl. use case)	Konkrétní scénář popisující, jak se AI uplatňuje ve výukové praxi.
Příprava na vyučovací hodinu	plán hodiny (angl. lesson plan)	Podrobný plán vyučovací hodiny včetně cílů, aktivit a začlenění nástrojů AI.
Příprava učitelů	pregraduální příprava učitelů (angl. initial teacher education, ITE)	Vysokoškolské vzdělávání budoucích učitelů.
Přístup zaměřený na člověka	(angl. human-centred mindset)	Hodnoty a postoje, které učitelé potřebují při interakci člověka a AI, aby na první místo stavěli potřeby, úsudek a pohodu (well-being) lidí. Průřezový aspekt vertikální dimenze.
R		
Rámec kompetencí UNESCO v oblasti AI pro učitele	UNESCO AI Competency Framework for Teachers	Rámec UNESCO (2024), který vymezuje principy, hodnoty, znalosti a dovednosti, jež učitelé potřebují k etickému, efektivnímu a bezpečnému používání AI. Zdroj vertikální dimenze.
Randomizovaná kontrolovaná studie	RCT, kontrolovaná studie (angl. randomised controlled trial)	Studie, v níž jsou účastníci náhodně rozděleni do skupin, takže rozdíly ve výsledcích lze přičíst intervenci.

Pojem	Synonyma	Definice
Revidovaná Bloomova taxonomie	(angl. revised Bloom's taxonomy)	Model, v němž se kognitivní procesy vyvíjejí od zapamatování a porozumění přes aplikaci a analýzu až po hodnocení a tvorbu (Anderson & Krathwohl, 2001). Základ úrovní progrese.
Revize kódu	revize kódu s pomocí AI (angl. code review)	Studující nejprve napíší vlastní kód a teprve poté požádají AI o návrhy na zlepšení, místo aby jí nechali napsat celé řešení. Návrhy je třeba kriticky posoudit.
Rozhodnutí o odpovídající ochraně	(angl. adequacy decision)	Rozhodnutí EU, že země mimo EU zajišťuje odpovídající ochranu osobních údajů, takže do ní lze údaje předávat.
Rozpoznávání emocí	(angl. emotion recognition)	AI, která tvrdí, že z biometrických údajů dokáže odvodit pocity nebo záměry, např. detekce pozornosti, analýza nálady nebo hodnocení „zapojení“ z webové kamery. Ve školách zakázáno od 2. února 2025, s úzkými výjimkami ze zdravotních nebo bezpečnostních důvodů.
Rozpoznávání obličejů	(angl. facial recognition)	AI, která identifikuje osoby podle obličeje, např. pro evidenci docházky nebo dohled u zkoušek. Vytváření nebo rozšiřování databází pro rozpoznávání obličejů necíleným hromadným shromažďováním (scrapingem) je zakázáno.
Rozpoznávání řeči	(angl. speech recognition)	Forma AI, při níž se program snaží rozpoznat vyslovená slova nebo čísla. Jak dobře funguje, závisí na mikrofonu, na tom, jak zřetelně člověk mluví, a na tom, jak tichá je místnost.
S		
Scaffolding	podpůrné lešení (angl. scaffolding)	Strukturované vedení ze strany učitele, které studujícím pomáhá používat nástroj nebo splnit úlohu, kterou by zatím sami nezvládli.
Server		Počítač, který v síti ukládá a zpracovává data pro ostatní. Kde se servery nástroje AI nacházejí (např. v EU), ovlivňuje, jaká pravidla ochrany osobních údajů se uplatní.
Schéma	(angl. schema)	Uspořádané znalosti dané osoby.

Pojem	Synonyma	Definice
Skládatelnost	skládatelný (angl. stackability)	Možnost v průběhu času kombinovat mikrocertifikáty tak, aby se započítaly do rozsáhlejších kvalifikací.
Smlouva o zpracování osobních údajů	(angl. data processing agreement, DPA)	Písemná smlouva mezi školou a poskytovatelem, která stanoví, jak smí poskytovatel s osobními údaji nakládat (čl. 28 GDPR). Praktický test: vylučuje trénování na vašich vstupech?
Smyšlená citace	vymyšlený zdroj (angl. fabricated citation)	Odkaz vytvořený AI na zdroj, který neexistuje. Rozpoznávání takových zdrojů je klíčovou ověřovací dovedností a jedním z typických znaků nepřiznaného použití AI.
Sokratovský tutor	(angl. Socratic tutor)	Chatbot instruovaný, aby místo odpovědí kladl návodné otázky. Pokud je nastaven pouze promptem, má v delších konverzacích sklon vracet se k poskytování odpovědí, proto je třeba spolehlivá omezení zabudovat přímo do systému.
Soulad s předpisy při používání AI	soulad s předpisy (angl. AI compliance)	Používání AI v souladu s právem na ochranu osobních údajů, Aktem o AI, autorským právem a zkušebními předpisy. Soulad s předpisy používání AI umožňuje, nikoli brzdí.
Správce	správce osobních údajů (angl. controller)	Podle GDPR subjekt odpovědný za zpracování osobních údajů. Ve školách je jím zpravidla škola.
Spravedlnost	nediskriminace (angl. fairness)	Zásada, že AI a její používání nesmí lidi systematicky znevýhodňovat, jako to dělají například detektory AI, které chybně označují texty nerodilých mluvčích.
Standardní smluvní doložky	SCC (angl. standard contractual clauses)	Smluvní podmínky schválené EU, které chrání osobní údaje předávané mimo EU, pokud neexistuje rozhodnutí o odpovídající ochraně.
Stažení článku	retrakce (angl. retraction)	Oficiální stažení publikovaného článku časopisem. Článek zůstává viditelný s označením „RETRACTED“, aby to každý, kdo jej citoval, mohl rozpoznat.
Stochastický	náhodný (angl. stochastic)	Podléhající náhodě, takže stejná nastavení mohou vést k různým výsledkům.

Pojem	Synonyma	Definice
Strategický pokyn	(angl. policy guideline)	Dokument na úrovni vzdělávací politiky, který slouží jako podklad pro rozvoj kompetencí a výukových postupů.
Strojové učení	ML (angl. machine learning)	Přístup, při němž se systém AI učí vzorce z příkladů, které dostává, místo aby se řídil ručně napsanými pravidly. Jsou-li příklady příliš podobné, neúplné nebo špatně zvolené, model produkuje neočekávané výsledky.
Strukturovaný prompt	(angl. structured prompt)	Prompt, který kromě tématu určuje i další parametry, například cílovou skupinu, účel, kontext, jazykovou úroveň, tón, věk studujících, vzdělávací cíl, délku a očekávaný výstup. Poskytuje větší kontrolu nad výsledkem, ale nezaručuje, že bude dobrý.
Studující	žák, učící se (angl. learner)	Jednotlivec, který se účastní vzdělávacích aktivit, aby získal znalosti, dovednosti nebo kompetence.
Š		
Šíření inovací	difuze inovací (angl. diffusion of innovations)	Teorie o tom, jak se inovace šíří: snáze se přijímají, pokud je lze vyzkoušet (vyzkoušitelnost) a je vidět, že fungují (pozorovatelnost).
Školní prostředí AI	prověřená platforma (angl. school AI environment)	Státem poskytovaná, prověřená platforma AI pro školy s vyjednanými smlouvami, nabízená místo toho, aby se učitelé museli sami registrovat do bezplatných nástrojů.
T		
Technická bezpečnost	(angl. technical safety)	Spolehlivost a robustnost systému AI, aby fungoval podle záměru a nezpůsoboval škodu.
Trénovací data	trénovací materiál, trénovací příklady (angl. training data)	Příklady, z nichž se systém AI učí, například miliony obrázků označených lidmi. Zkreslení v tomto materiálu se přenášejí do výstupů systému a nezmizí jen proto, že se modely zvětšují.

Pojem	Synonyma	Definice
Trénování na vstupech uživatelů	(angl. training on user inputs)	Situace, kdy poskytovatel využívá to, co uživatelé napíší nebo nahrají, pro vlastní účely, zejména k trénování svých modelů. Osobní údaje lze zadávat pouze tehdy, pokud to písemná smlouva vylučuje.
Třetí strana	(angl. third party)	Společnost, která není ani školou, ani vývojářem aplikace, typicky reklamní nebo analytické firmy, které dostávají data, zatímco žák pracuje.
Tutor s AI	(angl. AI tutor)	Systém AI určený k vysvětlování obsahu a vedení studujících. Může podporovat osvojování faktických znalostí.
U		
Učební jednotka	(angl. learning unit)	Konkrétní vzdělávací aktivita, kterou studující vykonává v rámci modulu.
Učitel	pedagog (angl. teacher)	Osoba odpovědná za navrhování a realizaci výukových a vzdělávacích aktivit.
Udržitelná AI	(angl. sustainable AI)	Vývoj a používání AI způsobem, který zohledňuje jejich dlouhodobé environmentální, sociální a ekonomické dopady.
Univerzální design pro učení	Universal Design for Learning, UDL	Pedagogický rámec podporující inkluzivní vzdělávání, který zohledňuje rozmanité potřeby a schopnosti žáků a umožňuje přizpůsobovat výuku tak, aby byla dostupná všem. V rámci kompetenčního rámce DUAL.AI.TEACHer slouží k posílení principů inkluzivního vzdělávání.
Úroveň progrese	úroveň (angl. progression level)	Jedna ze tří úrovní, na nichž je popsána každá klíčová kompetence: Úroveň 1 Orientační povědomí, Úroveň 2 Reflektivní zavádění (primární cíl pro učitele) a Úroveň 3 Transformativní vedení.
V		
Vedoucí pracovník školy	ředitel školy, zástupce ředitele (angl. school administrator)	Osoba odpovědná za vedení školy, například ředitel nebo jeho zástupce. Kapitola 5.3 se obrací přímo na ně.

Pojem	Synonyma	Definice
Velký jazykový model (LLM)	LLM (angl. large language model)	Model AI natrénovaný na velkém množství textu, který generuje věrohodná pokračování textu; základ chatbotů. Funguje jako predikční nástroj, nikoli jako databáze.
Vertikální dimenze	dimenze AI (angl. vertical dimension)	Tři aspekty AI v rámci DUAL.AI.TEACHer převzaté z rámce UNESCO: Přístup zaměřený na člověka, Etika AI a Základy a aplikace AI.
Vibe coding		Vytváření nebo rozšiřování softwaru tak, že se v přirozeném jazyce popíše, co má dělat, a kód napíše AI. V playbooku žáci rozšiřují existující simulaci pomocí promptů, místo aby programovali od začátku.
Výjimka pro výuku	(angl. teaching exception)	Výjimka z autorského práva, která učitelům umožňuje kopírovat omezenou část díla pro svou třídu. Nevztahuje se na nahrávání chráněných děl do systému AI a materiály určené pro školní výuku, především učebnice, jsou z ní vyňaty.
Výsledek učení	(angl. learning outcome)	Měřitelné vyjádření toho, co by měl studující znát nebo umět.
Vysoce rizikový systém AI	vysoce riziková AI (angl. high-risk AI system)	Systém AI, na který se kvůli jeho zamýšlenému účelu vztahují přísné povinnosti. Ve vzdělávání: rozhodování o přijetí, hodnocení výsledků učení nebo řízení učení, posuzování přístupu k jednotlivým stupňům vzdělávání a odhalování zakázaného chování při zkouškách; u zaměstnanců: nábor, povýšení, přidělování úkolů a hodnocení výkonu. Povinnosti platí od 2. prosince 2027.
Vysokoškolští pedagogové	akademičtí pracovníci (angl. university faculty)	Zaměstnanci vysokých škol podílející se na přípravě učitelů, jedna z cílových skupin playbooku.
Vysvětlitelnost	vysvětlení AI (angl. explainability)	Schopnost systému AI objasnit, jak dospěl ke konkrétnímu výsledku. Samotné vysvětlení však nezaručuje správné posouzení výstupu. Příliš složitá nebo naopak zjednodušená vysvětlení mohou dokonce posilovat neopodstatněnou důvěru v AI.
Výuka o AI	učení O AI (angl. teaching about AI)	Učinění AI samotné předmětem výuky, aby studenti pochopili, jak funguje a kde selhává.

Pojem	Synonyma	Definice
Výuka s AI	učení S AI (angl. teaching with AI)	Používání AI jako nástroje pro vlastní výukovou práci, od plánování až po zpětnou vazbu.
Výukový model	(angl. teaching model)	Pedagogický přístup, který vymezuje, jak je strukturována výuka a učení, včetně role AI.
Vzdělávací modul	(angl. training module)	Strukturovaná vzdělávací jednotka, která rozvíjí kompetence prostřednictvím vzdělávacích aktivit a materiálů.
Vzdělavatel učitelů	(angl. teacher educator)	Akademický pracovník, který se podílí na vzdělávání budoucích učitelů. Rozvoj kompetencí těchto pedagogů je součástí třetí etapy plánu zavádění AI.
Z		
Zakázané praktiky AI	(angl. prohibited AI practices)	Osm způsobů použití AI, které Akt o AI (čl. 5) od 2. února 2025 zcela zakazuje. Čtyři z nich se týkají škol: rozpoznávání emocí, zneužívání zranitelnosti, necílené databáze pro rozpoznávání obličejů a biometrická kategorizace.
Základy a aplikace AI	(angl. AI foundations and applications)	Koncepční znalosti a přenositelné dovednosti potřebné k porozumění tomu, jak AI funguje, a k výběru, používání a přizpůsobování nástrojů AI. Obsahově specifický aspekt vertikální dimenze.
Zavádějící subjekt	(angl. deployer)	Organizace, která systém AI zavádí a řídí, zpravidla škola nebo školský orgán. Učitel, který nástroj používá podle pokynů školy, obvykle není samostatným zavádějícím subjektem.
Zkreslení	(angl. bias)	Zkreslení převzatá z dat, na kterých byla AI trénována, která automaticky nemizí ani s rostoucí velikostí modelu.
Zkreslení vlivem automatizace	zkreslení způsobené automatizací (angl. automation bias)	Přijetí doporučení automatizovaného systému bez vlastního ověření jeho správnosti.
Zpracovatel	zpracovatel osobních údajů (angl. processor)	Podle GDPR subjekt, který zpracovává osobní údaje jménem správce a výhradně podle jeho pokynů, například poskytovatel AI.

Pojem	Synonyma	Definice
Ztráta kvalifikace	(angl. deskilling)	Pozvolné oslabování odborné způsobilosti, když nástroj přebírá práci, jejímž prostřednictvím se tato způsobilost udržuje.
Zvláštní kategorie osobních údajů	citlivé údaje (angl. special category data)	Osobní údaje vyžadující zvláštní ochranu, například údaje o zdraví, zdravotním postižení, biometrické údaje nebo údaje vypovídající o etnickém původu či náboženství (čl. 9 GDPR). Bez konkrétní výjimky jsou v zásadě nepřípustné.

Revision #5
Created 2026-09-02 08:50:46 UTC by Alexander
Updated 2026-11-04 14:51:11 UTC by Magdalena